

Li Zhen Árpád

Bai Mang és Petőfi

Bai Mang (Paj Mang, 1910-1931) kínai költő nevéhez fűződik Petőfi Sándor Szabadság, szerelem! című versének legszebb és legnépszerűbb kínai fordítása. Ezt a kis versikét Kínában majdnem mindenki fejből tudja, még akkor is, ha nem ismerik a valódi eredetét.

Petőfi *Szabadság, szerelem!* című versének közel 20 kínai változata van. A kínaiak a Bai Mang-féle fordítást ismerik legjobban. Neki köszönhető, hogy majdnem minden kínai ember ismeri Petőfit, mint magyar költőt és a mottó versét.

A kínaiak Bai Mangra nem csak mint irodalmárra és műfordítóra, hanem mint forradalmárra is emlékeznek. Petőfi Sándornál is fiatalabb volt, amikor hősiiesen feláldozta az életét hazájáért. 1931. február 7-én a fiatal kínai író, több társával együtt Sanghajban kivégezték.

A XX. század első felében sorozatos forradalmak zajlottak Kínában, minek következtében megszűnt a több mint kétezer éves kínai császárság. A régi világ romjain létrejött köztársaság mindennapjait a hadurak összecsapásai uralták, akik háborút vívtak a saját befolyási övezetük védelmében és az egész országra kiterjedő hatalom megszerzéséért.

Ebben az időszakban azonban végbement egy intellektuális nyitás is Kínában, az 1919-es Új kultúra mozgalma munkája

1. Bai Mang

nyomán a szellemi életben új szelek fújtak. A külvilágtól addig alapvetően elzárt kínai társadalom számára ez egyenértékű volt a felvilágosodással. Az európai irodalom nagyjainak közvetítése által a forradalmi eszmék elérték a kínai értelmiséget. Petőfit is felfedezték a kínai, angol, német nyelvű irodalmi és irodalomtörténeti könyveknek köszönhetően. Nagy idők nagy hőst teremtenek, mondja a kínai közmondás.

Először a császári dinasztia utolsó éveiben, Lu Xun (Lu Hszün, 1881-1936), a későbbi jeles író és gondolkodó volt az, aki egy 1907-ben írt *A márás költészet erejéről* című irodalmi tanulmányában nyolc európai forradalmi szellemű költőről szólva, egy hosszú fejezetben bemutatta Petőfit is. (*Mára* a buddhizmusban egy démon.) Ezután Emil Reich (1854-1910) magyar származású történész 1898-ban Londonban kiadott *Magyar irodalom: történelmi és kritikai áttekintés* (Hungarian Literature: An Historical and Critical Survey) című angol nyelvű tanulmánykötetében olvasható Petőfi, a magyar költői zsenialitás megtestesülése (Petőfi, the Incarnation of Hungary's Poetic Genius) című fejezetét fordította kínaira „*Petőfi költészetéről*” címen. Ez a két Petőfiről szóló kínai nyelvű kiadvány Japánban jelent meg 1908-ban, mert Lu Xun ott tanult ösztöndíjasként.

Lu Xun az egyik legjelentősebb kínai író volt. Lu Xun mutatta be először Petőfi Sándor verseit a kínai közönség számára, illetve a *Szabadság, szerelem!* című mottóvers Bai Mang-féle kínai változatának népszerűsége is neki köszönhető.

Lu Xun 1925-ben hat Petőfi verset is lefordított német nyelvről kínaira, és publikálta azokat az általa szerkesztett Pekingben megjelenő irodalmi lapban, a *Szófonalban*. Lu Xun igazán szerette Petőfit, az 1927-ben publikált *Vadfüvek* című esszékötetében a következő olvasható:

„Ez a nagyszerű lírikus, költő, magyar hazafi, hetvenöt évvel ezelőtt halt meg hazájáért kazah katonák lándzsájának hegyétől. Fájdalom, hogy Petőfi meghalt. Ami azonban még ennél is fájdalmasabb, hogy verseinek mondanivalója a mai napig ugyanúgy érvényes.”

Az irodalmi életben már széleskörűen ismert Lu Xun 1927-ben Sanghajba költözött, ahol megalapította az *Áradat* című irodalmi folyóiratot. Az 1927-es esztendő egy rendkívül kaotikus év volt Kínában. Ebben az évben jött létre a Csang Kaj-sek-féle nemzeti kormány Nankingben, miközben Pekingben és Vuhanban már működött egy-egy kormány. Csang Kaj-sek (1887-1975) diktatórikusan lépett fel az ellene szervezkedő vagy vele egyet nem értő

mozgalmakkal szemben, ezért a kínai kommunisták felkelést hirdettek, hadsereget toboroztak és fegyveres harcba kezdtek Csang Kaj-sek ellen. A felkelés azonban nem járt sikerrel, Csang Kaj-sek megerősítette pozícióit, egy év múlva pedig egyesítette Kínát.

Ebben a zavaros időszakban, 1927 szeptemberében egy tehetséges fiatal, a mindössze 17 éves Bai Mang kezdte meg tanulmányait a sanghaji egyetem német nyelv- és irodalomszakán. A fiatal irodalmár négy évvel korábban bátyja, Xu Peigen (Hszü Pej-ken, 1895-1991) támogatásával költözött a keleti nagyvárosba, hogy ott végezhesse el középiskolai tanulmányait. Az ifjú Bai Mang a nyüzsgő Sanghajban szemtanúja lehetett annak a viharos változásnak, amely az országban végbement. József Attilához hasonlóan elégedetlen volt a társadalmi viszonyokkal és a politikai helyzettel, ezért aktív résztvevőjévé vált a forradalmi mozgalomnak. Még középiskolás volt, amikor először letartóztatták, azonban mindenben támogató bátyja közbenjárására hamar visszanyerte szabadságát. Bai Mang testvére ugyanis a nemzeti hadsereg tisztje volt, a két testvér politikai nézetei szöges ellentétben álltak egymással.

A Bai Mang egy írói álnév volt, a fiatal irodalmár akkoriban használta, amikor Petőfi Sándor életével és verseivel megismerkedett. Valódi neve Xu Xiaojie volt. Ma Kínában mégis egy másik írói álnéven, Yin Fu-ként őrzik az emlékét.

Xu Peigent végül 1927 őszén Németországba küldték katonai továbbképzésre. Az aggódó testvér a távolból írt leveleiben nyugalomra intette öccsét, azonban a fiatal költő az *Elbúcsúszom örökre, bátyám!* című verssel vetett véget a vitáknak és az addigi gyámkodásnak.

Bai Mang ezután csak magára számíthatott, 1928 őszén egy újabb letartóztatás után a szülőfalujába menekült, ahol tanári állást kapott egy helyi iskolában. Politikai elkötelezettsége miatt konfliktusba került a családjával is, ezért 1929 tavaszán újra Sanghajba költözött. A nagyvárosban nyomorogni kényszerült, úgy élt, ahogy Petőfi saját korában Pozsonyban vagy Pesten. Kutatásom szerint éppen ebben az időszakban ismerkedett meg Petőfi műveivel, a mozgalmi munkát ugyanis írással és fordítással segítette.

Bai Mang kezébe került egy német nyelvű Petőfi-kötet, egy Alfred Teniers (1830-1889) által szerkesztett, 1887-ben Bécsben kiadott, *Gedichte von Alexander Petőfi (Petőfi Sándor versei)* című vékony kiadvány. Az nem világos, hogy hogyan jutott hozzá, saját visszaemlékezései szerint egy antikváriumban talált a könyvre, azonban a pekingi Lu Xun Emlékmúzeumban máig őrzött

2. *A Fömláldozom című festményt Li Zhen Árpád, a cikk szerzője készítette Bai Mang halálának 90. évfordulója alkalmából. A képen látható templom Sanghajban áll, Hudec László magyar építész 1929-ben tervezte, éppen akkor, amikor Bai Mang is a városban alkotott. A festmény állandó otthona az újpesti Kami Kisvendéglő, melynek tulajdonosa Petőfi anyai ágának leszármazottja.*

közölni. Jelenleg néhány versét próbálom fordítani, talán sikerül az olvasók elé tárnunk azokat is.”

könyv első oldalán a bátyja neve olvasható.

Az a szokás Kínában, hogy amikor valaki megvásárol egy könyvet, a borító utáni oldalra írja a saját nevét, gyakran a vásárlás helyét és a dátumát is. Én magam és a legtöbb kutató azt feltételezi, hogy az eredeti tulajdonos a költő bátyja volt, aki elküldte Bai Mangnak ajándékba, hogy segítse a nyelvtanulásban. Függetlenül azonban a könyv eredetétől, a fiatal forradalmár-író felfedezte magának Petőfi Sándort. Megismerte az életét és a verseit, szenvedélyes rajongója lett.

Elsőként Petőfi életrajzát fordította le kínai nyelvre, amit 1929 májusában elküldött a Lu Xun által szerkesztett *Áradat* folyóirathoz. Bai Mang a kísérőlevelében az eredeti német fordítás minőségére panaszkodott, illetve arra, hogy az ő kínai nyelvre történő fordítása így még borzasztóbb lehet:

„Nagy tiszteletben tartom Petőfi egyéniségét, Kínában már elég sokat írtak Byronról, Petőfiről azonban még keveset. Szeretném bemutatni ezt a cikket a közönségnek, később pedig egy átfogóbb, részletesebb írást is

Lu Xun, aki ismerte és szerette Petőfi költészetét, nagy örömmel vette a fiatal költő fordításait. Miután átnézte a kéziratokat, bekérte a német nyelvű alapszöveget, hogy ellenőrizhesse a fordítást. Június 24-én Bai Mang személyesen kereste fel Lu Xunt a sanghaji lakásán és átadta a Teniers-féle kötetet. Másnap Lu Xun levélben értesítette Bai Mangot, hogy a fordítását szerkesztve közzé teszik az *Áradatban*, azonban az életrajz önmagában „nagyon ridegnek tűnne”, fordítson le néhány Petőfi-verset is mellé. Végül Petőfi életrajza mellett kilenc Petőfi-verset adtak közre az *Áradatban*, a folyóirat 1929 decemberében megjelent utolsó számában.

A fordítás utószavában ezt írta Bai Mang:

„Ezeket a rövid verseket az életem rendkívül nyugtalan körülményei között, kemény szívérzelemmel fordítottam le. (...) Ha majd rendeződik az életem, akkor Petőfi verseinek fordításaiból összeállítok egy valódi kötetet, és Kínának ajánlom fel.”

Az *Áradat* folyóirat ugyan megszűnt, Lu Xun azonban több irodalmi lapot is működtetett, amelyekben megjelenhettek Bai Mang írásai. A fiatal költő életkörülményei némileg javultak a fordításai és versei után kapott honoráriumoknak köszönhetően. A következő évben, 1930 márciusban csatlakozott az akkor alakult Kínai Baloldali Írók Szövetségéhez, melynek Lun Xun volt az egyik alapítója. A forradalmi mozgalom és a fiatal irodalmár kapcsolata egyre szorosabbá vált.

Az események azonban gyorsan drámai fordulatot vettek. A sanghaji rendőrök 1931 januárjában letartóztatták Bai Mangot és az írószövetség másik négy tagját, február 7-én pedig huszonhárom másik fogvatartottal együtt titokban kivégezték őket. Bai Mang, Petőfi leghíresebb kínai fordítója, a forradalom elkötelezett katonája mindössze 21 évet élt.

Két év múlva, 1933 áprilisában, a sanghaji *Korunk* című irodalomkritikai folyóiratban jelent meg Lu Xun, az öt fiatal író emlékének írt *Az elfeledettek emlékére* című nekrológja. A Bai Mangról szóló részben ezt írta:

*„Legjobb barátom Bai Mang volt. Sajnos a leveleit és hozzám küldött kéziíratait már sehol nem találom, elvesztek. (...) A válogatott Petőfi-versek kötete nálam maradt, de nem tudom hová sodródhattak lefordított részei, csupán egyetlen vers kézírata maradt fenn, melynek német címe a *Wahlspruch* volt.”*

(Az elfeledettek emlékére című írás teljes magyar változata a világhálón ma szabadon elérhető.)

A Lu Xunnál maradt Petőfi-kötet a már említett Teniers-féle kiadvány volt, amelynek tizennyolcadik oldalán szereplő *Wahlspruch* című vers nem más, mint a *Szabadság, szerelem!* című négysoros német változata. A vers mellett szerepel Bai Mang saját kezűleg, grafológiailag összehasonlítva tintatollal írt, a klasszikus kínai prozódia szabályai szerint végzett fordítása. Bai Mang halála után több mint két évvel, Lu Xun egy írásában ezt a fordítást idézte Bai Mangtól. Ezzel pedig örökre a kínai irodalom és történelem részévé avatta.

Lu Xun *Az elfeledettek emlékére* című nekrológja ellenére Petőfi sokáig csak egy szűk kör számára volt ismert Kínában. 1949 óta Lu Xun *Az elfeledettek emlékére* című írása kötelező olvasmányként bekerült a kínai középiskolai tankönyvekbe, így Kínában ma már mindenki ismeri Petőfi Sándor nevét, világnézetét, de legfőképpen a *Szabadság, szerelem!* című verset. Petőfi pedig az egyik legfontosabb összekötőként szerepet játszik a két ország kulturális kapcsolataiban.

...

Bai Mang életének kronológiája

1910. június 11.

A Zhejiang tartománybeli Xiangshan járás egyik falujában született a Xu-család hatodik és legkisebb gyermekeként, Xu Xiaojie néven. Három bátyja és két nővére volt.

1923. július

Beiratkozott a sanghaji Minli Középiskolába, Xu Bai néven.

1926. július

Felvették a sanghaji Pudong Gimnázium 3. osztályába.

1927. április 12.

Csang Kaj-sek ellenforradalmi véres puccsa Sanghajban.

1927. április 13.

Első letartóztatása Sanghajban. A börtönben *Mielőtt megjött a halálisten* címmel hosszú verset írt.

1927. július

A Csang Kaj-sek-féle Kuomintang katonai tisztként szolgáló bátyja, Xu Peigen segítségével elengedték a börtönből. Később bátyját Németországba küldték katonai képzésre.

1927. szeptember

Felvették a sanghaji Tongji Egyetem német nyelvi tanszékére, egy kölcsönzött középiskolai bizonyítvánnyal, melynek tulajdonosa néven Xu Wenxiongnak hívták.

1928. március 15.

Első írását, mint olvasói kommentálást közölték egy nyomtatott lapban.

1928. április

Megjelent a börtönben írt *Mielőtt megjött a halálisten* című verse, első publikált irodalmi műveként.

1928. nyár

Másodszor is letartóztatták a Kuomintang uralkodása elleni politikai tevékenysége miatt.

1928. szeptember

Bátyjának felesége segítségével megmentették a börtönből. Hazament zhejiangi szülőfalujába.

1929. február

Ismét visszajött Sanghajba, de egyetemi tanulás nem lehetett, írásból élt, közben forradalmi tevékenységben vett részt.

1929. első felében

Nyelvtanulásra biztatta a bátyja, Xu Peigen, aki Németországból küldött könyveket, ezek között volt az Alfred Teniers szerkesztette, 1887-ben Bécsben

kiadott, *Gedichte von Alexander Petőfi (Petőfi Sándor versei)* című kiadvány is. A könyv belső oldalán Xu Peigen dedikált neve olvasható.

1929. április

Megírta az *Elbúcsúszom örökre, bátyám!* című verset, így éles politikai viták után megszakított minden kapcsolatot a bátyjával.

1929. május 14.

Sanghajban, Lu Xun rezidenciájának címére érkezett hősünk Bai Mang írói álnéven postázott (Li Zhen Árpád kutatása szerint személyesen Lu Xun nevének átadott), kínaira lefordított Petőfi-életrajz kézírata, a Lu Xun által szerkesztett Áradat című irodalmi laphoz. Ekkor Lu Xun Pekingben (akkori név szerint Beipingben) tartózkodott.

1929. június előtt

Vélhetően ebben az időszakban írta le a *Szabadság, szerelem!* című vers fordítását a fenti könyvbe a 4 soros német nyelvű verziója mellé.

1929. június 16.

A Sanghajba visszaérkező Lu Xun levelet küldött Bai Mangnak, többek között kérte a fordítás eredeti anyagát a szöveg lektorálása érdekében. Ezen a napon pekingi rezidenciája gondnokának is írt Lu Xun, hogy keresse meg ott a könyvespolcon a két német nyelvű Petőfi-kötetet s küldje el neki Sanghajba.

1929. június 24.

Bai Mang először kereste fel Lu Xunt a sanghaji rezidenciájában, átadta az Alfred Teniers-féle Petőfi-kötetet. Bai Mang távozása után Pekingből is megérkezett a két német nyelvű Petőfi-kötet.

1929. június 25.

Bai Mang levelét megkapta Lu Xun, melyben arról panaszkodott Bai Mang, hogy találkozásukon Lu Xun hozzáállása viszonylag hideg volt.

1929. június 26.

Lu Xun levelet és a saját két német nyelvű Petőfi-kötetét küldte el Bai Mangnak. Megmagyarázta, hogy az első találkozáskor általában nem szokott lelkes lenni. Kérte Lu Xun Bai Mangot, hogy néhány Petőfi-verset is fordítson

a megjelenéshez, hiszen túl monoton, ha csak az életrajzot közli.

1929. július 4.

Bai Mang személyesen adta át kilenc Petófi-vers fordítását Lu Xunnak a rezidenciájában.

1929. július második felében

Harmadszor tartóztatták le Sanghajban, egy munkássztrájkban való részvétele miatt. Erősen megverték.

1929. augusztus 18.

Kiengedését követően harmadszor kereste fel Lu Xunt, elmesélte, hogy a házkutatás során elvitték a Li Xuntól kapott Petófi-köteteket is.

1929. december 20.

Az *Áradat* című irodalmi lapban megjelent a Bai Mang által németből fordított *Petófi-életrajz* és kilenc vers (*Fekete kenyér, Vadonban,*

A borozó, Fa leszek, ha..., Mi bűvös-bájos hang..., Élet, halál, Az én szerelmem..., Az erdőnek madara van..., A hó, a föld téli szemfedője). A lapot ezután bezárták, így ez az utolsó szám volt.

1930. elején

65 verset tartalmazó saját kötetét szerkesztette, a kötet címe: *A gyermek-sírpagoda*.

1930. március 2.

Csatlakozott az aznap alakuló Kínai Baloldali Írók Szövetségéhez, Xu Yinfu néven. Ekkor tudta meg Lu Xun, hogy Bai Mang az a fiatal író, aki eddig Yinfu álneven is publikált.

1931. január 16.

Negyedszer tartóztatták le több társával együtt Sanghajban, Xu Ying néven.

1931. február 7.

Kivégezték a sanghaji Longhua Fogolytáborban 23 forradalmárral együtt, ebből Bai Manggal öten a Kínai Baloldali Írók Szövetségének fiatal tagjai

voltak, s a helyszínen eltemették.

P. S.

1933. április 1.

Lu Xun publikálta az öt fiatal író emlékére megírt *Az elfeledettek emlékére* című nekrológot. A Bai Mangról szóló részben először tudatta, hogy a nála maradt Alfred Teniers-féle Petőfi-kötetben, a *Szabadság, szerelem!* című vers német verziója mellé írt Bai Mang fordításának a létezését, s idézte a nekrológban. A kis Petőfi-kötet belső oldalán dedikált név miatt Lu Xun a nekrolókjában még azt gyanította, hogy Xu Peigen Bai Mang valódi neve.

1936. április

Megjelent a Lu Xun által írt *Előszó Bai Mang posztumusz verseihez*. Ebben tisztázta, hogy Xu Peigen a bátyjának a neve, Bai Mang valódi neve pedig Xu Bai, a Yin Fu pedig egyik, gyakori írói álneve.

1949. augusztus

Még a Kínai Népköztaság megalakulása előtt, a felszabadult Pekingben kiadott, Észak-Kínában szélesen használt középiskolás kínai irodalom tankönyvbe bekerült Lu Xun *Az elfeledettek emlékére* című nekrológja, s a diákok mindmáig tanulják ezt az írást. Így ismerik meg Petőfi nevét és a *Szabadság, szerelem!* című vers Bai Mang-féle klasszikus kínai versformájú, motiváló, illetve könnyen megjegyezhető verzióját.

1958. december

Kiadták *A gyermek-sírpagoda* című verskötetét Lu Xun által 1936-ben írt előszóval.

1959. május

Emlékhellyé nyilvánították a korábbi sanghaji Longhua Fogolytábor helyszínét.

1991. február

Megnyitották Bai Mang szülőházát emlékmúzeumként.

1991. július

Átadták Sanghajban az újjáépített Longhuai Mártírok Sírkertjét.

1997. május

Megnyitották a Longhuai Mártírok Emlékházát a sírkert területén.

2024. június 11.

Bai Mang domborművét avatták Kiskunfélegyházán.

(A szerző köszöni Dr. Tarjányi József lektorálását.)

